

سلامت یعنی:

سلامت معنوی،
اجتماعی،
جسمی،
روانی و جنسی

گفت‌وگو با کامران کاظم‌زاده
مدیر رادیو سلامت
● معصومه شهیندی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رادیو سلامت این روزها علاوه بر کارهای روزانه خود و پخش ۱۲ ساعته‌اش درگیر برگزاری کنفرانس بین‌المللی نیز هست! کنفرانس جهانی رسانه‌ها و سازمان‌های سلامت‌محور، در اسفند ۱۳۸۷ می‌خواهد رسانه‌های شنیداری، دیداری، نوشتاری، مجازی، سازمان‌ها و مؤسساتی که مأموریت آنان حفظ، ارتقا و ترویج سلامت است دور هم جمع کند تا همگرایی رسانه و سازمان سلامت‌محور در سطح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی را افزایش دهد.

فراهم آوردن زمینه‌های بحث نظری درباره چالش‌های رسانه و سلامت، تشکیل بانک اطلاعات بین‌المللی رسانه سلامت-محور، ترغیب سیاستگذاران، رهبران دینی، اندیشمندان و اصحاب رسانه به ایفای نقش مؤثرتر در ارتقای سلامت جامعه و فراهم آوردن زمینه‌های لازم برای راه‌اندازی رشته تخصصی ارتباطات سلامت در ایران و فراهم آوردن زمینه‌های لازم برای ارائه پژوهش‌های کاربردی درباره نقش رسانه در پیشبرد نظام سلامت از دیگر اهداف این کنفرانس جهانی است.

برگزاری کنفرانس، دغدغه گفت‌وگو با کامران کاظم‌زاده به عنوان دبیر کنفرانس شد که البته زمان برگزاری آن مقارن با پایان اولین سال مدیریت وی در رادیو سلامت است و این برنامه فعلیتی در راستای رسیدن به اهداف این شبکه است؛ شبکه‌ای که از بهمن ۱۳۸۱ هر روز برنامه‌های خود را با ذکر «یا من اسمه دواء و ذکره شفاء» شروع می‌کند تا در اولین گام روحیه توکل به خداوند را در مردم زنده نگه دارد و سعی دارد بین دستاوردهای جدید پزشکی و توکل به خداوند پیوندی زیبا به‌وجود آورد.

○ چه شد که رادیو سلامت تصمیم به برگزاری این کنفرانس گرفت؟

□ رادیو سلامت در منطقه و دنیا تنها رسانه مختص سلامت است. بقیه رسانه‌ها به مباحث سلامت به عنوان بخشی از کارهای روزانه می‌نگرند. در اهداف و مأموریت‌های شبکه توجه به رویکرد جدید سلامت مطرح شده‌است. در دنیا بحث سلامت فراتر رفته است و سلامت معنوی، فرهنگی و اجتماعی خیلی مطرح است.

بحث اصلی این بود که تبادل و تعامل سازمان‌های سلامت-محور با رسانه را مطرح کنیم و به آسیب‌ها پردازیم. یکی از این آسیب‌ها تبلیغات ماهواره‌ای حوزه سلامت است. فرکانس رادیو سلامت باید تقویت شود. از روستاها و همه جای ایران مردم ما به شبکه‌های ماهواره‌ای زنگ می‌زنند. اینها باید در جایی خنثی شوند. اگر فرکانس زیاد شود می‌تواند مقابله خوبی شود.

○ دلیل اینکه مردم به سمت این تبلیغات کشیده می‌شوند چیست؟
□ بخشی وجود مشکل و مسئله است. جامعه به نحوی توهم بیماری دارد که اگر فرهنگ‌سازی نشود منجر می‌شود به این که به جاهایی رو بیاورد که سوءاستفاده می‌شود.

بخش دیگر مشکلات خاص پزشکی در جامعه ماست؛ از اخلاق پزشکی گرفته تا فرهنگ تجویز و مصرف دارو و گسترش و ارتقاء فرهنگ سلامت. اینها عنصرهایی هستند که مؤثرند و ما نتوانستیم آنها را تقویت کنیم.

○ رادیو سلامت در کدام بخش می‌تواند فعال و اثرگذار باشد؟
□ ما در هر دو قسمت تلاش می‌کنیم. از یک سو نقد باورهای غلط در حوزه سلامت مطرح است و از سوی دیگر نقد وضعیت موجود سلامت جامعه. این دو، آن هدف را تأمین می‌کنند.

○ چطور این کار را می‌کنید؟
□ با برنامه‌سازی می‌توان اصلاح کرد. با پیام‌های کوتاه، اطلاع-رسانی صحیح و ایجاد زمینه‌های مشاوره صحیح در این زمینه قدم برمی‌داریم.

○ نخستین جلسه مشورتی مسئولان برگزاری کنفرانس با حضور نمایندگان بخش‌های مختلف سازمان ملل (UN) در ایران برگزار شد. با توجه به اینکه هدف، تعامل رسانه‌ها با سازمان‌های سلامت-محور است چرا از رسانه‌ها کسی حضور نداشت؟ آیا جلسات دیگری با رسانه‌ای‌ها داشتید؟

□ آن جلسه فقط مختص گروه‌های تخصصی سازمان ملل بود. جلسه توجیهی برای تبیین اهداف کنفرانس و جلب نظر و حمایت آنها بود. جلسه با اصحاب رسانه برای آبان‌ماه بود که به آذرماه موکول شد. کنفرانس محملی برای بیان نظرها و آراء اهالی رسانه و سازمان‌های سلامت‌محور است.

○ گویا این روزها سلامت روان در مرتبه‌ای بالاتر از جسم قرار گرفته‌است. قطعاً از این رو موضوعاتی چون ادیان و فرهنگ‌های متنوع و محیط زیست از محورهای اصلی کنفرانس شده است.

علاوه بر این برای حرکت از پزشکی محوری به سلامت‌محوری چه کارهایی در رادیو سلامت انجام شده است؟

□ این تغییر خیلی مهم و سخت است. هم طراحی فکری می‌خواهد و هم نیروی ساختاری و ابزاری. کانون‌های سلامت را می‌خواهیم با مشارکت مجمع شهرداری‌ها و خیرین و فرهنگ‌سراها عملی کنیم. اگر موج مردمی را بازتاب رسانه‌ای داشته باشیم مؤثر است. طراحی اتاق فکر و میزهای تخصصی از دیگر راهبردهاست. کمیته سلامت معنوی تشکیل شده است و کمیته سلامت اجتماعی هم به صورت جدا در حال شکل‌گیری است. در این کمیته‌ها علاوه بر کارشناس‌ها، اعضای معرفی شده سازمان‌های سلامت‌محور نیز هستند تا حرکت هماهنگ باهم داشته‌باشیم. کمیته‌های اجتماعی و معنوی مثل گروه‌های شورای مشورتی است که جلسات تولید فکر در حوزه سلامت است.

در کنار این کاری که در شرف وقوع است، به تشکیل کمیته راهبری در وزارت بهداشت نیز باید اشاره کنیم؛ کمیته‌ای است که همه سازمان‌ها در آنجا مستقر هستند و می‌توان گفت و گو گذاشت و تعیین خط‌مشی کرد.

این سه کار استراتژیک را طراحی کردیم. بر این بنیان اگر عوامل هم توجیه بشوند و آموزش ببینند تغییر و ارتقا رخ خواهد داد.

○ رادیو سلامت تا کجا می‌خواهد شکل برنامه‌سازی کارشناس-محور را دنبال کند؟ هر برنامه با حضور مجری و یک پزشک؟!

□ در شبکه‌های تخصصی پرورش نیروی تخصصی دشوار است. در حوزه‌های ادبی و هنری می‌تواند اتفاق بیفتد. این امر در حوزه‌های خاص در خاص، آدم بیرونی را نداریم که هم متخصص حوزه سلامت باشد و هم کار رسانه‌ای کرده باشد. ایجاد رشته تخصصی ارتباطات سلامت را پیگیری می‌کنیم که می‌توان امید داشت نیروی متخصص تولید شود. ما نیروی متخصص دوگانه که در دو حوزه توانایی داشته باشد نداریم. از سویی بدون بنیان کارشناسی، نظر و تأکید کارشناس حرف‌های حوزه سلامت در جامعه پذیرفته نیست. در زمینه ساختار باید تغییراتی جدی ایجاد کنیم. با همین شکل کارشناس محوری تغییرات ویژه رادیویی را اعمال می‌کنیم که برنامه را جذاب‌تر و شنیدنی‌تر نمایم.

○ در مورد اینکه باید تغییر ایجاد شده و برنامه‌های متنوع تولید شود بحثی نیست. تاکنون چه کارهایی انجام شده است؟

□ در زمینه وُله‌های (میان برنامه) رادیویی قدم برداشتیم. برنامه دو دقیقه تا سلامت اطلاعات آموزشی را در زمانی کوتاه به شنونده می‌دهد. بخش «خبر ۱۰۳ ثانیه» را اضافه کردیم و دیگر اینکه ساختاری در گذشته رادیو داشتیم که سعی در احیای آن داریم. «گفتار رادیویی» داریم که مدلی است مثل سخنرانی‌های رادیویی مثل گفتار آقای راشد. گفتاری که از او پخش می‌شد نه منبر بود و نه سخنرانی؛ چیزی بین این دو بود که مستقیم از رسانه رادیو

با مخاطب صحبت می‌کرد. باید آدمش را پیدا کرد که بتواند خیلی اثرگذار باشد. هنوز فردی که این ویژگی‌ها را داشته باشد پیدا نکردیم.

اسم شبکه شما سلامت است ولی بیشتر از مریضی و درد سخن می‌گوید! به نظر شما این به بحث توهم بیماری که خودتان گفتید دامن نمی‌زند یا به عبارتی بیماری را برجسته نمی‌کند؟ اجتناب‌ناپذیر است! توهم مریضی در جامعه هست. تا نام بیماری می‌آید خود را محک می‌زنند که اینگونه است یا نه. بخشی از کار رادیو سلامت این است که با توجه به نیاز مخاطب جوابگو باشد. برای جلب مشتری در بخش دوم که آسیب است سعی داریم پرهیز کنیم. دیدگاه سنتی به سلامت این است که هر جا مریضی نیست سلامت هست اما تعریف جدید این نیست. بیماری نمی‌تواند دلیل نبود سلامت باشد. سلامت اجتماعی و معنوی مطرح است.

○ با توجه به فراوانی برنامه‌های کارشناس محور که متناسب با موضوع شبکه اکثراً پزشک هستند، بگویید چگونه تصمیم گرفته می‌شود کدام پزشک به برنامه بیاید؟

□ در وهله اول با مشورت شورای سلامت سازمان صداوسیما انتخاب می‌کنیم. تا به حال این روال بوده است. لیستی آنجا هست و از میان آنها انتخاب می‌کنیم و از طرفی خودمان هم پیشنهاد می‌دهیم. البته کارشناسان همیشگی نیستند مگر اینکه تنبلی تهیه‌کننده باشد و یا اقبال و شهرت عموم به آن زیاد باشد و بخواهیم در دسترس همگان قرار دهیم.

○ رادیو سلامت با همراهی وزارت بهداشت و شورای سلامت کار خود را آغاز کرده است. بفرمایید بعد از گذشت چند سال این همکاری چگونه است؟

□ وزارت بهداشت همیشه حامی شبکه بوده ولی چند سالی است به دلیل مشغله‌هایی که دارد توجهی به رادیو سلامت نمی‌کند.

شورای سلامت سازمان صدا و سیما یک شورای مشورتی است توقع ما این است که فعال‌تر باشند. برای رادیو سلامت به نوعی اتاق فکر باشد. نمی‌دانم خود را اسیر چه قید و بندهایی کردند و بیشتر کار نظارتی می‌کنند.

می‌خواهیم تجدید عهد و پیمانی بکنیم به دلیل اینکه عمده‌ترین مسائل سلامت در حوزه وزارت بهداشت است و جفا در حق وزارت بهداشت است اگر رادیو سلامت به این حوزه نپردازد. وزارت بهداشت، اوایل مشارکت خوبی داشته ولی این همکاری به مرور رها شده است. شورای سلامت سازمان صداوسیما در حمایت علمی خیلی نقش داشته است.

گله‌ای که از شورای سلامت و وزارت بهداشت داریم این‌که جوگیر تلویزیون شده‌اند و این خیلی بد است. به امید اینکه بتوانیم رادیو سلامت را به جایی برسانیم که مرکز توجه رسانه‌های کشور باشد! همانطور که استناد می‌کنند به فلان خبرگزاری، استناد بکنند به رادیو سلامت. این با همکاری وزارت بهداشت و سایر سازمان‌های سلامت محور مهیا خواهد شد.

○ بحث پوشش سراسری رادیو سلامت گه‌گاه مطرح می‌شود. همچنان رادیو سلامت برای تهرانی‌ها با پخش ۱۲ ساعت خواهد بود؟

□ ظرفیت فنی فرستنده‌های صدا بیشتر از این جواب نمی‌دهد. گفتند تلاش می‌کنیم و به زودی راه‌های جدید را به دست می‌آوریم. تقویت آنتن رادیو سلامت از طریق مراکز استان‌ها هم مطرح است. تفاهم‌نامه‌ای در گفت‌وگو با وزارت بهداشت امضا خواهد شد که هزینه تقویت آنتن مراکز استان‌ها را پرداخت کند تا در قدم اول ۱۳ استان و در گام بعدی همه استان‌ها را تحت پوشش داشته باشیم. تقویت آنتن رادیو سلامت تا زمانی که مشکلات پهنای باند درست شود راه‌حل موجود است.

شورای سلامت سازمان صداوسیما یک شورای مشورتی است. توقع ما این است که فعال‌تر باشند. برای رادیو سلامت نوعی اتاق فکر باشد. نمی‌دانم خود را اسیر چه قیدوبندهایی کردند که بیشتر کار نظارتی می‌کنند. جایگاه آنها این نیست، اگر اینگونه است در مرکز نظارت گروه نظارت سلامت باید کار کنند. از شورای سلامت بیشتر توقع این است که تولید فکر بکند و با بدنه سازمان و برنامه‌های حوزه سلامت تعامل داشته باشد. اما، ما هیچ خروجی نمی‌بینیم.

○ در مورد مخاطب خودتان چه اطلاعاتی دارید؟

□ اطلاع‌رسانی خوبی در بین مردم نداشتیم، لازم است اول این کار را بکنیم. جایگاه ایستگاه (موج) ما به محض کوچکترین حرکت به جای دیگر می‌رود. با همه این کمبودها رادیو سلامت حدود ۷٪ شنونده داشته است.

اول باید قدم در زمینه معرفی خود برداریم و در مرحله بعد پژوهش شود.

حضور در سایت‌های تخصصی حوزه سلامت و ارتباط با رسانه‌های مکتوب، همچنین حضور در جامعه به واسطه کانون‌ها در زمینه معرفی رادیو سلامت مفید هستند.

○ گویا چند کارگاه آموزشی در ساختمان شهدای رادیو و برای اهالی رادیو برگزار کرده‌اید! توصیه‌های پزشکی و سلامت نیز به چشم می‌خورد. چه چیز منجر شده است که علاوه بر ترویج سلامت بر روی موج رادیو سلامت در داخل مجموعه رادیو نیز فعالیت می‌کنید؟

□ اعتقاد من این است که رادیو سلامت باید کانون اطلاع‌رسانی حوزه سلامت باشد، چه در داخل شبکه‌های رادیویی و چه در جامعه. طرح برگزاری کارگاه‌ها از طرف رادیو سلامت بود و آموزش برگزار کرد.

در قدم اول باید در دوروبر خودمان اثرگذار باشیم. کارگاه آموزشی ارتوپدی، شیوه سلامت استخوان‌ها و مفاصل، ایدز و کنترل استرس و اضطراب و جلسات مشاوره‌ای درباره پوست و مو و ازدواج و... برگزار کردیم. حداقل اینکه متخصصانی که شناسایی می‌کنیم با اندک هزینه یا رایگان حاضر به انجام برنامه شوند.

○ از اینها برنامه‌سازی هم کردید؟

□ نه.

○ آقای کاظم‌زاده که در سال ۱۳۶۳ از طریق کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان به رادیو معرفی شد و سال‌ها نویسنده برنامه‌های گروه کودک و فرهنگ را به عهده داشت و از سال ۱۳۶۹ به مدت ۱۲ سال مدیریت گروه کودک رادیو ایران را عهده‌دار بود حالا مدیر رادیو سلامت شده است. چه پیوندی میان شعر و ادبیات و کودک و رادیو سلامت وجود دارد؟

□ شاید تجربه‌های چندین‌ساله من در رادیو باعث شده است!

این نگاه گسترده به سلامت که سلامت فرهنگی و معنوی را دربرمی‌گیرد از دغدغه‌های من بوده است. مدیر گروه کودک و نوجوان، مطالعه کننده و علاقه‌مند به حوزه ادبیات و عرفان و ادیان بوده است. سلامت بیشتر از هر چیزی زیرمقوله همین ادبیات و عرفان و دین است. خیلی بیگانه نیست. از طرفی فکر می‌کنم قرار است ما اینجا نیروی سازمان‌دهنده حرفه‌ای باشیم و تولید فکر در جای دیگر و توسط متخصصان انجام شود. در هر شبکه تخصصی لزوماً مدیر نباید متخصص باشد. یک نظر هست که باید کسی غیر پزشک باشد تا بتواند اثرگذار باشد. باید دغدغه حوزه‌ای دیگر را داشته باشد تا حلقه را وسیع‌تر در نظر بگیرد. متخصصان پزشکی علایق و وابستگی شغلی خودشان را دارند.

○ کودک را هم جزء برنامه‌سازی آوردید؟

□ در طراحی کانون‌ها، کانون کودکان را داشتیم تا اینان برای خانواده‌ها سفیر سلامت شوند. ۲۰۰-۳۰۰ نفر عضو دارد. باید با خانه سلامت شهرداری سازمان‌دهی شود.

○ چگونه عضوگیری می‌کنید؟

□ رادیو در مورد کانون‌ها حضور مشارکتی دارد. چارت تشکیلاتی‌اش در حال شکل‌گیری است. ما بیشتر بُعد رسانه‌ای را پیگیری می‌کنیم. طرح و فکر مال ماست، درست نیست ما درگیر شویم. شیوه همکاری را تعریف می‌کنیم و بهره‌برداری رسانه‌ای می‌کنیم.

○ در آخر از آرزوها و افق‌های پیش روی رادیو سلامت بفرمایید. □ مهمترین تغییری که باید بگویم آرزومندم کانون توجه رسانه‌ها و سازمان‌ها حوزه سلامت بشود؛ آرزو دارم سایت‌های مشاوره ۲۴ ساعته را ساماندهی کنیم و مردم به صورت زنده و مستقیم مشاوره بگیرند.

جدول زمان‌بندی تولید برنامه ما نباید سهم‌بندی شود و به این سمت حرکت کنیم که موضوع‌محور و مخاطب‌محور بشویم. برنامه شایسته باید اولویت داشته باشد.

امیدوارم که مسئولان سازمان به این همفکری با ما برسند که رادیو سلامت مهم است و هزینه‌کردن برای آن منفعت دارد! فرصت را از دست ندهیم و نقش خود را ایفا کنیم.

○ تلاش در جهت بهبود سلامت جسمی و روانی مخاطبان از اولویت‌ها و اهداف رادیو سلامت در روزهای آغازین بود، اما گویا حرکت به این سمت بوده است که روح و روان بر جسم برتری یابد. سلامت معنوی، اجتماعی و... بخشی جدانشدنی از تعریف سلامت شود. با این اوصاف پیشنهاد می‌شود اهداف و اولویت‌های این شبکه مورد بازنگری قرار گیرد و مباحث پزشکی و بهداشت جسمی کمی رنگ ببازند تا این بخش‌های سلامت نیز جلوه کنند.